

SİCİLYA SANAT ŞİİRİ'NDEN BOCCACCIO'YA KADIN KAVRAMI

İlhan KARASUBAŞI*

Öz

İtalyan edebiyatında kadın kavramı ve figürü ilk olarak Sicilya Şiir Okulu'nda ortaya çıkmış ve şairlere ilham kaynağı olmuştur. Daha önceki dönem yapıtlarında ağırlıklı olarak Tanrısal aşk söz konusu iken, yeni akımla birlikte duygusal aşk önem kazanmaya başlamış. Dolce Stil Nuovo akımı ile birlikte kadının önemi daha da artmış ve kadın yapıtlarda yalnızca ilham kaynağı olarak değil, şairi ve okuyanı etkileyen bir varlığa dönüşmüştür.

Anahtar Sözcükler: *İtalyan Edebiyatı, Kadın Kavramı, Kadın Figürü, Sicilya Şiir Okulu, Dolce Stil Nuovo, Akım, Şair, İlham.*

Riassunto

Il Concetto Della Donna Dalla Scuola Siciliana a Boccaccio

Nelle letteratura italiana il concetto e la figura femminile apparvero per la prima volta con la Scuola Siciliana come fonte di ispirazione per le poesie. Mentre nelle opere dei periodi precedenti prevaleva l'amore divino, con il Dolce Stil Nuovo cominciò a diventare importante l'amore sentimentale. Con il Dolce Stil Nuovo la figura femminile divenne sempre più importante così che non fu più solo un'ispirazione, ma divenne una creatura che influenzava sia il poeta che il lettore.

Parole Chiavi: *Letteratura Italiana, Concetto Della Donna, Figura Femminile, Scuola Siciliana, Dolce Stil Nuovo, Corrente, Poeta, Ispirazione.*

İtalyan edebiyatında kadın figürü ilk kez 13. yüzyılda, Scuola Siciliana'da (Sicilya Şiir Okulu) görülür. Nitekim önceki dönemlerde, Dini

* Arş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, İtalyan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Ilhan.Karasubasi@ankara.edu.tr

edebiyat akımı etkili olduğundan, yalnızca Tanrı'ya ve onun yarattıklarına duyulan aşkın kaynak olduğu, büyük methiyelerden oluşan, başlıca yazarları San Francesco d'Assisi ve Jacopone da Todi olan *Laudi*'ler (Tanrı'ya ve yarattıklarına ilişkin övgü methiyeleri) görülür.

İtalyan edebiyatında kadın kavramı ve kadın figürünün ilk kez ortaya çıkışı Sicilya Şiir Okulu'nda gerçekleşir. Söz konusu okul

kapsamında yapıtlar veren şairlerin şiirlerine ilham oluşturan yegâne kadın figürü, Sicilya Sarayı'nın efendisinin eşi, yani *Madonna*/Hanımefendi'dir. Şiir yazar şairlerin asıl meslekleri sarayda memurluktur. Onların şiirle ilgilenmelerindeki asıl amaç ise gündelik sıkıntı ve sorunlardan uzaklaşmaktır. Şiirlerinin temel konusu zarafetiyle hayranlık uyandıran Hanımefendi'ye duyulan soylu aşktır. *Laudi*'lerden itibaren tanrısalan dünyeviye doğru evrilen bu soylu aşk, Hanımefendi ile karşılaştığı anda selâmlaşma esnasında kadının başını hafifçe eğerek şairi etkilemesiyle ortaya çıkar. Soylu aşkı doğuran temas ve etkileşim kadının gözleri ve bakışlarıyla başlar.(Asor Rosa, 1975:85) Bunu en etkileyici biçimde dile getiren şairlerden biri ise Toskana Şiir Okulu şairi Giacomo da Lentini'dir.[†]

Kalbimde yer açtım (Io m'aggio posto in core)
Ben mutluluğun ve neşenin sonsuza kadar devam ettiği
yer olarak bildiğim cennete gidebilmek için Tanrı'ya
hizmet edeceğime dair kalpten söz verdim.

Ancak oraya sarı saçları ve aydınlık yüzlü kadını
olmaksızın gitmek istemiyorum

Çünkü sevdiğim kadından ayrı kalarak orada zaten mutlu olamam.
Ancak bu sözleri söylerken niyetim kötü değil: yalnızca
onun nazik tavırlarını, güzel yüzünü ve hoş bakışını,
dahası sevdiğim kadını Kutsal Cennet Topraklarında
olduğunu görmek bile bana sonsuz mutluluk verir.

[†] Makale'deki şiirler yazar tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Şiirlerin orjinalleri için bkz.: Balboni ve Cardona. (2002):18,20,22.

Karşısında duran Hanımefendi'den etkilenen şair, onu adeta meleksi bir varlık olarak betimler ve ona duyduğu aşkın tek taraflı, yani karşılıksız bir aşk olduğunun altını çizer. Çünkü Hanımefendi yalnızca evli olduğu Bey'e aşkla bağlıdır. Bu nedenle başka bir erkeğe farklı duygular beslemesi zaten olası değildir.

Hanımefendiye büyük bir aşk ve saygıyla bağlanan şair ise, beslediği tek taraflı aşkın pençesinde gün geçtikçe daha fazla acı çekmekte olup, aşkı adeta mahvolmak, hatta yok olmakla özdeşleştirir. Neredeyse acı çekmekten zevk alıyor gibidir.

Şairin Hanımefendi'nin bakışlarından nasıl etkilendiğine örnek oluşturacak bir başka şiir ise, yine aynı şiir okuluna mensup Giacomo da Lentini'nin yazmış olduğu "Hanımefendim size söylemeyi arzuladığım" (Madonna dir vo voglio) başlıklı şiiridir:

Hanımefendim (siz)e aşkın beni, her ne kadar siz benim size aşık olmam için herhangi bir şey yapmamış olsanız da, nasıl tutsak ettiğini, yaşarken sevmek için ölmeyi isteyen yüreğimin nasıl acı çektiğini, hatta aşktan kaynaklanan ölümün gerçek yaşam olduğunu anlatmak istiyorum.

Ben ölü müyüm diri miyim?

Ne biri ne de diğeri. Ama bilin ki yüreğim, siz onu her ne kadar reddetseniz de, sizin için yanıp tutuşuyor, öyle ki doğal nedenlerden kaynaklanacak ölüm bile anlık bir olaydır. Halbuki sizi her şeyden, hatta kendi varlığından bile daha çok arzulayan bu yürek sizin aşkınızla sayısız kez acılar içinde kıvranarak ölmektedir.

Size olan aşkım sözlerle ifade edilecek durumda değil. Çünkü sizin için hissettiğim aşkı yüreğim aynı biçimde algılayamayabilir, dolayısıyla yüreğimden sözlere döküleceği noktada dilimin ve sözcüklerin bunu aktarması da imkânsız olacaktır: Ancak bunu da bilin, size söylediklerim hissettiklerim karşısında hiçbir şey değil.

Sicilya Şiir Okulu akımı 13. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Sicilya adasından Orta İtalya'ya, Floransa kentinin içinde bulunduğu Toskana bölgesine ilerler ve burada Toskana Şiir Okulu adını alır. Ana konusu yine şiir ve şiir ile birlikte kadınsı zarafete duyulan aşktır.

Yüreğimde asla sönmeyeceğini düşündüğüm bir ateş var, hatta günbegün daha da alevlenmeye devam ediyor: iyi de bu aşk ateşi beni niye tüketip öldürmüyor?

Duydum ki bir kertenkele türü olan Salamander † ateşin içinde hiç zarar görmeden kalabiliyormuş: ben de, yanıp kavrulmaya artık alışkın olduğumdan herhalde, artık ölmüyorum. Aşk acısıyla yanıp kavruluyorum ve ne dediğimi bilmez haldeyim: Benim durumum sanki hiçbir zaman olgunlaşmayan yeşermiş buğday gibi.

İtalya’da 13. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Dolce Stil Nuovo akımı ortaya çıkar. Söz konusu akımın doğduğu yer gerçekte Bologna kentidir (Öncel, 1997: 28). Ancak bu akım bir önceki Sicilya Şiir Okulu akımından bazı açılardan farklılık göstermektedir.

Dolce Stil Nuovo şiir akımındaki şairler, her ne kadar kent yönetimi idaresinde memur ve benzeri görevlerde yer alsalar da, şiir ve edebiyata Sicilya Şiir okulu şairlerinden daha fazla zaman ayırmışlardır. Bununla birlikte dönemin şiirlerinde kadın figürü ve kadın kavramı da değişiklik göstermeye başlar (Asor Rosa, 1978:115).

Önceleri *Signore*’nin/Bey’in eşi olarak yalnızca saray içerisinde ya da belli başlı mekânlarda diğer insanlarla birlikte karşılaşılan kadın, Dolce Stil Nuovo akımında kentli aristokrat kadındır. Kadının kentli olması, toplumsal yaşam alanları – tiyatro, sokak vb. – içinde daha fazla yer almasını sağlar. Bu durum kadını daha görünür, dolayısıyla daha ulaşılabilir kılar. Kadının daha ulaşılabilir olması, aşkın şairin üzerinde yarattığı etkide bir önceki akıma göre fark yaratmazken, sonuçlar farklılık göstermektedir. Öyle ki, Sicilya Şiir Okulu akımında şairin yok olmasıyla sonuçlanan aşk, Dolce Stil Nuovo akımında şairin, aşkın yarattığı psikolojik/fizyolojik krizi aşmasıyla son bulur. İlâhi bir varlık olarak görülen meleksi kadın, yerini yavaş yavaş dünyevi kadına bırakır.

Şair bir önceki akımdan farklı olarak aşk acısını arkadaşlarıyla paylaşır. Ancak bunlar sıradan arkadaşlar değil, kendisi gibi aynı akıma mensup diğer şairlerdir. Zira yalnızca onlar şairi gerçek anlamda anlayabilir, derdine derman olabilir (Balboni ve Cardone, 2002:21). Şairin çektiği aşk acısını anlayabilmek ise, yalnızca soylu bir kalbe sahip olmakla mümkündür (Öncel, 1997:30). Bu noktada, o güne kadar var olan “kan”dan gelen

† Salamander: Üzerinde kavuniçi renginde benekler olan siyah renkli, özellikle sulak bölgelerde bulunan bir kertenkele türü. Üzerindeki kavuniçi renkler ateşin alevlerinin rengine benzediğinden Salamander’in ateşe atıldığında yanmadığına inanılmaktaydı.

soyluluk kavramı da değişmiş ve yerini yürekten gelen soyluluk kavramına bırakmıştır.

Dolce Stil Nuovo akımının önde gelen şairlerinden Guido Guinizelli (1260-?) “Sizin güzel selamınız” (Lo vostro bel saluto) başlıklı şiirde şöyle der:

Sizinle karşılaştığım anda sizin zarafet dolu selamınız ve bakışınız beni adeta öldürüyor: Aşk, iyi mi yapıyor kötü mü yapıyor hiç düşünmeden, beni sarıp sarmalıyor. Bu noktada sanki kalbimi ikiye bölen bir hançer saplanıyor yüreğime; konuşmam olası değil, çünkü ölüm anında son nefesini verenler gibi büyük bir acı çekiyorum.

Aşk gözlerden göğe yükselen kulenin penceresinden içeriye girip önüne çıkan her şeyi yıkıp parçalayan yıldırım gibi içime işliyor.

Dıştan insana benzeyen ancak gerçekte ruh ve hayat belirtilerinden yoksun taş bir heykel gibi donup kalıyorum.

Guido Guinizelli bu şiirinde soylu kadınla ilk görüştüğü andan itibaren aşkın kendisini nasıl tutsak ettiğini ve ruh/beden sağlığını nasıl etkilediğini dile getirmektedir.

Aynı akımın şairlerinden Guido Cavalcanti'nin yazdığı “Siz ki Gözlerle” (Voi che per gli occhi) adlı şiir de bu dönem şairlerinin aşktan nasıl etkilendiklerini göstermektedir:

Siz ki bakışlarınızla yüreğimi parçalayıp uykuya dalmış zihnimi uyandırdınız. Bakın Şimdi ne haldeyim: Artık hayatım aşktan kaynaklanan endişeyle dolu ve Aşk/siz beni soluklarınızla mahvediyorsunuz.

Aşk öylesine büyük bir güçle beni yaralıyor ki, zaten zayıf olan yaşam belirtilerim bile yok olup gidiyor: geriye yalnızca içi boş bedenimin biçimi ve acı dolu sözler telâffuz eden sesim kalıyor. Beni yok eden aşkın bu gücü sizin zarif

bakışlarınızdan hızlıca bana ulaştı ve adeta bedenime
bir ok gibi saplandı.

Atılan ok ilk atışta bedenime öyle bir isabet etti ki,
Korkuyla titreyen bedenimden ruhum sol tarafında ölü
yüreğini görüp ayağa kalktı.

Dolce Stil Nuovo akımına egemen olan edebî tür şiiirdir. Söz konusu şiiirlerde kadın, şairin duygularını ifade etmesine Sicilya Şiiir Okulu'ndakine nazaran daha fazla aracılık etmiştir. Buna rağmen Dolce Stil Nuovo akımındaki kadın da, her ne kadar kentlin sosyal yaşantısında pay sahibi olsa da, henüz kendi duygu ve düşüncelerini dile getiren bir varlık değildir. Kadın kavramı bu akımda çoğunlukla şairin kendi duygularını dile getirmeye yarayan ve şairi asil kıldıran bir varlıktır. Çünkü zarif ve soylu olan kadın, o dönemin düşüncesine göre, seven erkeği iyi bir insan olmaya teşvik eden bir varlık olarak nitelendirilmektedir. Her ne kadar kadın, kaynaklık ettiği aşkla şiiirlerde ayrıcalıklı bir yere sahip olsa da, ilham kaynağı olmaktan öteye gidemez.

Kadının duygularını dışa vuran, düşünen bir varlık olarak İtalyan edebiyatında yer alması, ancak Giovanni Boccaccio ile gerçekleşecektir. Boccaccio'nun 1349-1351 yılları arasında kaleme aldığı *Decameron*[§] adlı yapıt, “zekâ” ve “kadın” kavramlarının edebiyata girmesi açısından oldukça önemli yer tutmaktadır. *Decameron*'da zekâ en yukarıdan en aşağıya kadar (aptallık) her seviyede irdelenir ve kadın ile zekâ özdeş kavramlar olarak okuyucunun karşısına çıkar.

Zekâ kavramının yanı sıra aşk kavramı da, Boccaccio'nun yapıtında farklı biçimleriyle yer alır. Sicilya Şiiir Okulu'nda mahveden ve Toskana Şiiir Okulu'nda aşılabilen bir kriz olarak nitelenen aşk kavramı, *Decameron* adlı yapıtta, gündelik yaşamın bir parçası biçiminde, masum aşk, cinsel dürtülerle dolu aşk, mutlu sonla biten aşk ve bedbaht eden aşk gibi farklı boyutları kapsamında yansıtılır.

Decameron adlı yapıtta yeni yeni kullanılan bir diğer kavram ise özgür iradedir. Özgür iradeye sahip olan insan, kendi kaderini, kısmen de olsa değiştirebilir, kendine yarar sağlayacak fırsatları değerlendirebilir.

[§] Boccaccio'nun *Decameron* adlı yapıtı 1996 yılında Rekin Teksoy tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Bütün bu kavramlar Sicilya Şiir Okulu, Toskana Şiir Okulu ve Dolce Stil Nuovo akımında da her zaman varlık gösteren nezaket ve soylu yürek kavramlarıyla bir arada kullanılmaktadır.

Örneğin *Decameron* adlı yapıtın Beşinci günün Dokuzuncu öyküsü kocası hastalanıp vefat eden ve tek oğluyla dul kalan Giovanna'nın öyküsüdür. Kocasının ölümünün ardından yüklü bir mirasla dul kalan Giovanna'nın oğlu, bir gün hastalanarak yatağa düşer. Eşini kaybetmiş olmanın acısını her an yaşayan olan Giovanna, oğlunu da yitirme korkusuyla, onun iyileşmesini sağlamak için ne yapabileceğini sorar:

Ana, Federigo'nun doğanın benim olmasını sağlarsan, sanırım çabucak iyileşirim. (Boccaccio, 1996:502)

Oğlunun bu isteğini geri çevirmeyen Giovanna kendisine uzun süredir aşık olan ve ne pahasına olursa olsun kendisiyle evlenmek isteyen doğanın sahibi Federigo degli Alberighi'nin evinin yolunu tutar.

Giovanna'yı karşısında gören Federigo, sevinçten neredeyse şaşkına dönmüştür. Oldukça yoksul olan Federigo, Giovanna'nın gözüne girmek ve onu etkilemek amacıyla kadına öğle yemeğine kalması için ısrar eder (Boccaccio, 1996:505). Ancak, evde yiyecek bir şey olmadığından, Giovanna'ya da mahcup olmamak için çok sevdiği doğanın pişirip ona ikram eder.

Yemek sonrasında Federigo'yu ziyaretinin gerçek nedeninin doğanı alıp oğluna vermek olduğunu açıklayan dul kadın, doğanın akıbetini öğrenince, oğlunun üzüleceğini düşünerek evinin yolunu tutar.

Kocasının ölümüyle dul kalan Giovanna evlenmesi için erkek kardeşlerinin yoğun baskısını görmektedir. Ancak kimseyle de evlenmek istemez. Kardeşlerinin yoğun baskısına dayanamayan kadın sonunda kardeşlerine şöyle der:

Siz de onaylarsanız evlenmeye niyetim yok. Ancak illâ ki evlenmemi istiyorsanız o zaman da Federigo'dan başkasıyla evlenmem. (Boccaccio, 1996:506)

Kız kardeşlerinin yanıtını gülünç bulan erkek kardeşlerine ise Giovanna şöyle der:

Kardeşlerim, parası olmadığını ben de biliyorum. Ama paraya gereksinme duyan insan, insana gereksinim duyan paradan iyidir yanıtını verir (Boccaccio, 1996:506)

Sonuç olarak Giovanna ve Federigo degli Alberighi'nin yaşadıklarının konu edildiği öykünün de gösterdiği üzere, 13. yüzyılda sadece bir ilham kaynağı olarak görülen kadının, 14.yüzyılda Boccaccio'nun *Decameron*'uyla birlikte artık duygu ve düşüncelerini dile getiren, isteklerini belirten bir varlığa, bir anlatı kişisine dönüştüğünü söylemek mümkündür. Bununla birlikte 13.yüzyılda tanrısalardan dünyevîye doğru evrilen ve *Madonna*/Hanımefendi/Kadın merkezli bir biçim alan aşk da, Boccaccio'nun yapıtında, zekâ ve özgür irade kavramlarının etkisiyle gündelik gerçeğin bir parçası haline gelir ve dolayısıyla kaynağını oluşturan kadına dair algıyı gerçekçi bir düzlemde yeniden biçimlendirir.

KAYNAKÇA

ASOR ROSA, A. (1975). *Sintesi di Storia Della Letteratura Italiana*. Firenze: La Nuovo Italia

Editrice.

ASOR ROSA, A. (1978). *Storia e Antologia Della Letteratura Italiana*. Vol I. Firenze: La

Nuovo Italia Editrice.

BALBONİ, P. ve M. Cardona. (2002). *Storia e Testi di Letteratura Straniera*. Perugia:

Edizioni Guerra.

BOCCACCIO, G. (1996). *Decameron*. (Çev. Rekin Teksoy). İstanbul: Oğlak Yayınları.

ÖNCEL, S. (1997). *İtalyan Edebiyatı Tarihi*. Ankara: İtalyan Kültür Heyeti.